אמר רבא בדק[1] ומצא גם השני ופנה: בדק ואשכח ומצא ג׳: לא [האין] מפני לגבי ב׳. דאיגלאי מילתא שבמתכוון קברוהו כדי (לא) ליעשר [שם]: ולא הני תרי מפנה לגבי חד. מ״ל שיפנה שניים ויחזיר[2] לגבי חד אלא השלישי למקום שהיה בו קבר ואים דברכי הכא ומשום להו שכונת קברות פי׳ שיהיה בודק משם ולהלן עשרים אמה: **איבא** דאמרי ביון שניתן רשות לפנות. שכבר פינה קודם שידע שעשה הם אף השלישי מפנה למקום שירצה דבאחד לא נתקן שכונת קברות וקצת קשה אם[3] הלכה היא ומאמר כל זה מן ההלכה: ולישוינהו שכונת קברות ומשני אמר ר״ש בן לקיש עילא מצאו וטיהרו כל מ״י ואין להחזיק טומאה והתמיר:

בדק מב׳ אמה ולא מצא מאי. דלאחת[4] מן הרוחות מי אמרי׳ כי היכי דלרוח זה לא מצא לא יהא זה זקוק לבדוק לשאר הרוחות מדברות זו ליכא לו לא:

אמר רב משרשיא שכונת קברות. כלומר שכונת קברות של שלשה שנמצאו כבר יש לו אצל לא יעכיר יותר לבדוק מאי טעמא עילא מצאו וטיהרו את מ״י אים דמפרסי בדק ולא מצא מאי מהו שיהא[5] לחפור בעומק עד שיגיע לסלע או לבמולה: **כל** ספק נגעים בתחילה עד שלא נזקק לטומאה טהור. דלוקמיה לחזקתיה ובמסכת נגעים (פ״ה מ״ד) מפרש כיצד שנים שבאו אצל כהן זה בהרת כגרים וזה בהרת כסלע לסוף שבוא זה כסלע וזה כסלע ואינו יודע [איזה מהן] פשה טהור: משנזקק לטומאה. התם[5] מפרש כיצד שנים באו אצל כהן זה כסלע וזה כגרים לסוף שבוא זה כסלע ועוד וזה [כסלע] ועוד טמאין לסוף זה וזה כסלע ואינו יודע איזה מהם כיהה שניהם טמאים עד[6] שיחזיק לשניהם להיות כגרים דכל חד לוקמיה בחזקת טומאה:

מנא הני מילי. דעד שלא נזקק לטומאה ספק נגעים להקל אמר קרא לטהרו[6] (לומר) הואיל דפתח הכתוב בטהרה תחילה:

אי הכי אפי׳ משנזקק לטומאה נמי. דהא לא איצטריך קרא לעד שלא נזקק לטומאה דתיפוק ליה לאוקמיה[6] אחזקתיה אלא לנזקק לטומאה פר״ש: אלא מי איתמר דרב[7] (הונא) אדר׳ יהושע איתמר דמטהר אפילו נזקק לטומאה אצל מתני׳ [דהכא] נאמר[8] בין נזקק בין לא נזקק מסברא לאוקמיה אחזקתיה: **ורבי** יהושע אומר ביהה מאי ביהה ביהה וטיהר ודלמא ביהה וטמא. ותימה דא״כ היינו מ״ק ופי׳ הר״ר יהודה מקורביל ודילמא ביהה וטמא ובא לחלוק על מ״ק שתנא קמא [מטמאו] מספק ור׳ יהושע בא לומר שהוא ודאי מטורע ומשני לך[9] דביהה וטיהר לגמרי דאמר קרא לטהרו לא לטמאו הואיל ופתח בטהרה תחילה לעולם לא נאמרה במטורע אלא טהור גמור או טמא גמור:

בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק [לזיבה]. כמו בראיה ראשונה או שניה: במאכל ובמשקה במשא ובקפיצה במרחה. שראה אים ואשה נזקקין זה לזה וכן משמע במס׳ זבין (פ״ב מ״ב) דפליג רבי יהודה ואמר אפי׳ ראה בהמה חיה ועוף נזקקין זה לזה מהרהר[10]: משנזקק לטומאה כמו בראיה שלישית לרבנן פרק בנות כותים (נדה דף לה.) דמחייבי קרבן אבל[11] רביעית לר״א ליסתור מה אספר: אין בודקין אותו. דהא מבשרו ולא מחמת אונסו לא קאי אלא אשתים לרבנן או אשלישית לר״א:

אונסו. כמו מאכל ומשקה והנך שבע דאמרינן שמרגלין זיבות טמא משנזקק לטומאה: ספקו ושכבת זרעו. מפ׳ בגמ׳: **רבי** נחמיה פוטר שרגלים לדבר. דאולה הוא דאיקל והיקל ממה שהיה אילי דתנא שרגלים לדבר נקטי׳ הכא: **מנה״מ** א״ר [נתן] דאמר קרא והזב את זובו לזכר ולנקבה. והזב ראיה ראשונה את זובו ראיה שניה לזכר ולנקבה שלישית אקשיה רחמנא לנקבה ונקבה מטמאה באונס: **רבי** אלעזר אומר בשלישית בודקין אותו ברביעית אין בודקין אותו. מ״מ דר״א דלית ליה דרשה דאמרינן: אלא באתים קמיפלגי ר״א דרים הזב חדא את תרתי זובו תלתא ברביעית אקשיה לנקבה ובפרק בנות כותים (נדה דף לה.) מפרש ליה הש״ס טפי: אמר

אמר רבא בדק ופנה בדק ופנה בדק ואשכח לא האי מפני ליה גבי הנך תרי ולא הני תרי לגבי האי חד איכא דאמרי אמר רבא כיון שנתנה רשות לפנות מפנה להון ולישוינהו שכונת קברות[6] אמר ריש לקיש עילא מצאו וטיהרו ארץ ישראל: בדק מעשרים אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב [1]שכונת קברות מאי טעמא אמר ר״ל עילא מצאו וטיהרו את ארץ ישראל: **מתני׳** [2]כל ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה [3]משנזקק לטומאה ספקו טמא: **גמ׳** מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא [4]לטהרו או לטמאו הואיל ופתח [בו] הכתוב בטהרה תחילה אי הכי אפילו משנזקק לטומאה נמי ספקו טהור אלא כי איתמר דרב יהודה אמר רב אהא איתמר [5]אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור [6]ספק טמא ור׳ יהושע אמר כיהה מאי כיהה אמר רב [7]יהודה כיהה וטהור ודילמא כיהה וטמא אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא לטהרו או לטמאו הואיל ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה: **מתני׳** [8]בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה במאכל ובמשתה במשא ובקפיצה ובחולי ובמראה ובהירהור [9]משנזקק לזיבה אין בודקין אותו [10]אונסו וספיקו ושכבת זרעו טמאים שרגלים לדבר [11]המכה את חבירו ואמדוהו למיתה והקל ממה שהיה לאחר מכאן הכביד ומת חייב ר׳ נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר: **גמ׳** מנא הני מילי אמר רבי נתן אמר קרא [2]והזב את זובו לראיה שלישית איתקש לנקיבה והתניא [3]רבי [4]אלעזר אומר בשלישית בודקין אותו ברביעית אין בודקין אותו אלא [5]באתים קמיפלגי רבי אליעזר דריש אתים [6]ורבנן לא דרשי אתים: אונסו וספיקו: אמר

אמר רבא בדק ופנה. בדק ומצא מת ופינהו ממקומו כדתנן טומאה ואת תפוסתו: בדק ופנה. נמי לשני כדתנן מצא שנים טומאה ואת תפוסתו ולבתר הכי בדק ואשכח שמצא שלישי [6] לא מפני ליה גבי הנך קמאי: ולא הנך תרי. מפני להון גבי חד דמחזקינן [6] בשכונת קברות: ה״ג [6]אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנותן מפני להו ולישוינהו שכונת קברות אמר ר״ל עילא מצאו וטיהרו אם ״ל בדק מכ׳ אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב [7]שכונת קברות. וה״פ אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנות להן כשמצא את השנים כדתנן מצא שנים טומאה ואת תפוסתו מפני להו להאי ג׳ [8] ואמאי מפני להו לישוינהו שכונת קברות שיחזרו למקומן ויחזיקו לאותו מקום כאילו עדיין יש שם מערות אחרות שביניהו ולא יכנסו עוד טהרות לשם כדי שלא יהאילו על הטומאה: אמר ר״ל עילא. כלומר כשניתנה רשות לפנות בשלא מצא אלא אחד ושנים כי הדר ומצא להך שלישי מפני [9]להו גנייהו כדי לטהר את המקום הזה שלא להחזיקו שיש מערות שביניהם שיהו כהנים ועושי [10]פסח מותרים להלך לשם: קחני בודק ממנו ולהלן ואם בדק ולא מצא מאי. מי אמרינן כיון דלא מצא אלא הנך ג׳ אתרמוי אתרמי דאיתקבור לכבא ולא קנו מקומן או דלמא כיון דג׳ הן מחזקינן ליה בשכונת קברות ואסור לפנותן: אמר רב מנשיא אמר רב ה״ז שכונת קברות מ״ט אמר ר״ל עילא מצאו וטיהרו אם א״י. אלא של מתים מצאו דמתרגמינן (בראשית ג) אלא עילא: ועיברו אם א״י. כלומר אע״פ [11]שאין כאן אלא הללו ג׳ קברים אמרינן זו היא שכונת קברות של עיר ושאר שביבות העיר טהור [12]: ה״ג ספק טמא ר׳ יהושע אומר ביהה.

מתני׳ כז׳ דרכים בודקים הזב עד שלא נזקק לטומאה. עד שלא ראה ג׳ ראיות: **באכילה ובשתיה.** מחמת רוב אכילה ושתיה. [2]הדרכים האמורים כאן מביאים האדם לידי זיבה: **ובמראה.** שראה שד או ד״א [3]ונפחד מחמתו והוי אונס ואמר מר (נדה דף לה.) מבשרו [4] ולא מחמת אונסו: **משנזקק לזיבה.** שכבר ראה [5]ראיה שוב אין בודקין אותו: **שרגלים לדבר.** שלא [6]בא מחמת אונסו אלא מחמת זיבה ממש: **אונסו וספיקו ושכבת זרעו.** הכל טמאים מחמת זיבה דאי אפשר להם בלא נאנחותי זיבה: **ורבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר.** שלא [7]בא מחמת הכאה הואיל ומתחילה היקל ממה שהיה: **גמ׳ מנה״מ.** דמשנזקק לטומאת זיבה שוב אין בודקין אותו: **א״ר נתן אמר קרא והזב את זובו.** לזכר ולנקבה אחר שאמר הכתוב שתי זיבות זב זובו הקיש הכתוב זכר לנקבה לראיה שלישית לומר לך מה נקבה דלא כמיב בה מבשרה ואפילו מאונסה הויא [8]טמאה אף זכר כיון שראה ב׳ פעמים משנזקק לטומאת ז׳ אפי׳ ראה את השלישית באונס כיון דחזא ב׳ פעמים שלא באונס [9]הוי טמא ומייתי קרבן: **ר״א אומר בשלישית בודקין אותו.** מפני הקרבן שאם ראה [10] ב׳ ראיות מחמת זיבה ואת השלישית באונס אינו מביא קרבן: **ברביעית אין בודקין אותו.** כלומר [11]כיון שראה שלא שלא באונס וראה את הרביעית בתוך ימי ספרו ואפי׳ אם היא באונס אין בודקין אותו אם מחמת אונסו היא אלא [12]סותרין את הכל כדמפרש במסכת נדה בפ׳ בנות כותים (דף לה.): **ר״א דריש אתים.** הזב חדא את תרתי זובו תלתא וברביעית איתקש לנקיבה דמטמאה אפי׳ באונס: לא

אונסו, והאשה באונס נמי מטמאה, כלומר בפרק בנות כותים (נדה לו.) כשהוא אומר כי חוזר זב בהי הלא אונס אמור (קדושין ג׳). ואמדוהו למיתה. בית דין. אבל אמדוהו מחילה נמיים אפילו לרבנן פטור (סנהדרין עח.). **והקל ממה שהיה.** ומחזו ואמדוהו לחיים (שם). **שרגלים לדבר.** שלא מת מחמת מכה זו שהרי היקל (שם). **באתים קמיפלגי.** ומחזו את זובו לזכר ולנקבה (נדה לה.).

עין משפט נר מצוה

מג א מיי׳ פ״ט מהל׳ טומאת מת הל״ב:
מד ב מיי׳ פ״ו מהל׳ טומאת צרעת הל״ה:
מה ג מיי׳ שם הל״ו:
מו ד מיי׳ שם פ״ב הל״ו ממג עשין ללו:
מז ה מיי׳ שם הל״ט:
מח ו מיי׳ פ״ב מהל׳ ממזרים כפרה הל״ב
סמג עשין רים ריט:
מט ז מיי׳ שם הל״ה:
נ ח מיי׳ פ״ב מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל״ב והל׳ יב והל׳ יד:
נא ט מיי׳ פ״ד מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל״ה:

הגהות התוספות

1. צ״ל בדק ופנה בדק ומצא. 2. צ״ל הנשים ויחזירם. 3. צ״ל אם לא. 4. מיהא לאחד ממקם. צ״ל פי׳ אם בדק לאחד מן הרוחות ולא מצא, מי אמרי׳ בו׳. 5. (משנה ה). 6. נס״ש לוקמיה. 7. צ״ל דרב יהודה. 8. צ״ל מחלק. 9. צ״ל ומשני אל כדתן. 10. מיהא מהרהר אלה מיותר. 11. מיהא אצל ממקם וצ״ל לא.

פי׳ הרא״ש

זמת וזורק את הודאי דבר דוע שאינו מן המת וגם אינו מטמא והשאר מצטרפין לרוב בניינו ומניינו: ולרובע קב עצמות ולמלא תרוד קב. כגון שנקבר המת ערום ארון של שיש ונפתח הארון תחתיו ריצא מרקבותו דרך פחת העפר שתחת הארון תחתיה הוא ספק אם מעפר ארץ הוא או מרקביות המת והנמצא בתוך הארון הוא ודאי ומצטרף כולו יחד מלא תרווד: אמר רבא בדק אנה ובדק ופנה בדק ואשכח. דין נמצא קבר א׳ ופנהו שם ולא הוה יודע שהיה שם קבר א׳ ושוב בדק ומצא אחר ופנהו משם ושוב מצא קבר ג׳: לא האי מפני גבי הנך אין יכול לפנות הג׳ מכאן כי ובדר הדבר (שאינן) [שהן] שכונת קברות: ולא הנך תרי גבי האי חד. גם לא חייבוהו כמים לחזור הב׳ למקומם אין שבשעה שפינם משם לא היה ידוע שהיה שכונת קברות. איכא דאמרי כיון נתנה רשות לפנות מפני מון פי׳ שברשות פינם כל אין משם: ולישוינהו שכונת קברות. השתא מיהא איגליא לתא דהויא שכונת קברות מה יפנה הג׳: אמר ר״ל לא מצאו. א״י בעלילה נעשת ובסברא קטנה טהרו ארץ ישראל משום כהנים ושי טהרות והכא נמי כיון ברשות פינם הב׳ התיר לפנות גם הג׳ ולא דמי לקבר דוע דאסור לפנותו דאין אין ידיעה ודאית: בדק כ׳ אמה ולא מצא. בתוך כ׳ שום אמר׳ לא בדק שפיר ריך עוד לבדוק עד קרקע בתולה: אמר רב ששת ה״ד בנות קברות. אין לטמא אלא ג׳ הראשונים שמצא ין צריך לבדוק עוד. וק״ל פ׳ ט״ז דאהלות בתר הך שנה תנן הבודק בודק אמה ניח אמה עד שהוא מגיע לא לבדוק בתולה. אמה מתחלה צריך לבדוק קרקע בתולה. ועוד דלשון ד ז שכר קברות לא משמע אי פי׳ עוד מפ׳ בדק כ׳ אה ולא מצא מהו שהצריכו דוק עוד כ׳ אמה מרוח ארת מי אמרי׳ כיון דלא אכח מהאי גיסא. אידך זא נמי ליכא אר דלמא

צ יך מיהא לבדוק ה״ז שכונת קברות וא״צ עוד לבדוק. ט) וגם על פי הק״מ דלדברי המפרשים שא״צ לבדוק רק מרגלי המת וא לך ליכא למיבעיא מירי ולדברי המפרשים שאין הכר ברגלי המת פשיטא דצריך לבדוק בכל צדדים דהי מייהו מפקת. ואמאי פ״ט ליה דא״צ ועוד שהרי זו שכונת קברות לא משמע גם כפי׳ זה. וג״ל לפרש בדק ולא מצא מאי ומיבעיא ליה אם מוחר לפנות ג מכאן דקודם בדיקה הרי״ז שמא מערות היו כאן מחזקינם לקברים וכיון דבדק ולא מצא הוברר הדבר שאין כאן שכונת קברות ד״ה דרך לקבור מתים אלא במקום המיוחד לקברים הרבה: ה״ז שכונת קברות ופשיטא ליה כיון דג׳ הם מחזקי׳ ליה שכונת קברות אע״פ שלא מצאו יותר: כל ספק נגעים בתחילה טהור וכו׳ בפ״ה דמסכת נגעים מפ׳

ט) נדלה דל״ל וגם על פי׳ זה יש להקשות דלדברי המפרשי׳ כו׳

מסורת הש״ס

ט) כתובות כ:, כ) נגעים פ״ה מ״ד, ג) סנהדרין מא: נדה יט. ב״מ פו. כתובות עה: נגעים פ״ד מי״ל, ד) [סנהדרין ובשאר מומרי המוכר ענין זה איתא רבה ובערוך ערך כהה ב׳ גרים אמר רבא כהה], ה) קדושין כ: זבים פ״ב מ״ב, ו) [סנהדרין עח. ע״ש], ז) נדה לה. ע״ש ט:, ח) [צ״ל רבי אליעזר], ט) [נדה לה.], י) [פסחים כב: וש״נ], כ) [ויקרא טון], ל) נ״מ ב׳ ראיות [וכ״ה בכ״מ], מ) צ״ל זקוק לחטוי, נ) צ״ל שיחזור, ס) גי׳ מ״מ אי לטמאו.

תורה אור השלם

1. זאת תורת הנגע צרעת בגד הצמר או השתים או השתי או הערב או כל כלי עור לטהרו או לטמאו:
ויקרא יג נט
2. והקרבה בנדתה והזב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה:
ויקרא טו לג

נוסחת הריב״ן

ל) אלישי דאילו אם מתחלה מצא שלשתן לא היה כאלו לפטרן מפני שנעשה שכונת קברות לא האי אלישי מפני ליה כי: ב) דמחזקינן ליה: ג) ה״ג מ״ד אמר רב׳: ד) אמר רב שכונת: ה) אלישי נגייהו ואמאי כו׳ שיחזיקם למקומן ויחזיק אותו מקום: ו) מפני ליה: ז) ועושי טהרות: ח) שלא מצאו אלא: ט) טהור דאמרינן ליכא שכונת קברות אחריתי הכא אלא הן שכונת קברות מפי המורה הס״ד: י) בכ״א איתא הכי עד שלא נזקק לטומאת נגעים לספק טהור ה״ג ספק טמא רבי יהושע ביהה מאי ביהה אמר רבה ביהה: כ) ומעיתא משום יותר מדאי וכל הדרכים כו׳: ל) ונתפחד מחמת מרהה ושומת זיבה וכו׳ אונס: מ) אלא מחמת אונסו הוא אלא: נ) אלא מחמת כו׳ ממה שהיה מפי המורה הס״ד: ס) הוא זיבה: ע) זב הוי ומייתי קרבן: פ) שאם ראה את השלישית באונס: צ) לאחר שראה: ק) סותר אתי:

מוסף רש״י

עילא מצאו וטיהרו את ארץ ישראל. עילה נעלמה מאלו חכמים והחזיקו בה נאלות עליה לטהר את ארץ ישראל (כתובות כ:). **אם בהרת קדמה לשער לבן טמא.** דשער לבן מסימני טומאה וכגון שקדמו בהרת דכתיב (ויקרא יג) והפך נשער לבן בהרת (נדה יט. וכעי״ז ב״מ פו.). **ואם שער לבן קודם לבהרת טהור.** לפי מה שכתוב כאוהב (ב״מ שם). **ספק.** אם זה קדם אם זה קדם (סנהדרין פז:). **כיהה וטהור.** כלומר כהה הנגע דהוי מעימעם טהרה כשמשמעה הלונן לאחר הסגר ולרבנן אם נכנס למקדש חייב כרת ולר׳ יהושע פטור (שם) הרי הוא כבהה הנגע ממרלהו שהוא טהור, ומשם ר׳ משה הדרשן שמעתי ור׳ יהושע קיהה, מאי קיהה אמר רבה קיהה וטיהר, כלומר קיהה בדבר ונחלק עליהם וטיהר, כאדם שניקהו שיניו על אדם שאין מצוה לדברין, וכן מצאתי בפ״ב ור׳ יהושע קיהה טיהר (כתובות עה: וכעי״ז נדה יט:). **בשבעה דרכים בודקין את הזב.** שמא מחמת אחד מהן דלה ואונס היא ויטהר, דהמחמת אמר מבשרו, מצלוי ולא מחמת

אמר רבא בדק ופנה. בדק ומצא מת ופינהו ממקומו כדתנן טומאת מת: **בדק ופנה.** נמי לשני כדתנן מצא שנים טומאת מת ואת תפוסתו ולבתר הכי בדק ומצא שמצא שלישי [6] לא מפני ליה גבי הנך קמאי: **ולא הנך תרי.** מפני להון גבי חד דמחזקינן [6] בשכונת קברות: ה״ג [6]**אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנותן מפני להו ולישוינהו שכונת קברות אמר ר״ל עילא מצאו וטיהרו אם ״ל בדק מכ׳ אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב** [7]**שכונת קברות.** וה״פ אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנות להן כשמצא את השנים כדתנן מצא שנים טומאת מת ואת תפוסתו מפני להו להאי ג׳ [8] ואמאי מפני להו לישוינהו שכונת קברות שיחזרו למקומן ויחזיקו לאותו מקום כאילו עדיין יש שם מערות אחרות שביניהו ולא יכנסו עוד טהרות לשם כדי שלא יהאילו על הטומאה: **אמר ר״ל עילא.** כלומר כשניתנה רשות לפנות בשלא מצא אלא אחד ושנים כי הדר ומצא להך שלישי מפני [9]להו גנייהו כדי לטהר את המקום הזה שלא להחזיקו שיש מערות שביניהם שיהו כהנים ועושי [10]פסח מותרים להלך לשם: **קחני בודק ממנו ולהלן ואם בדק ולא מצא מאי.** מי אמרינן כיון דלא מצא אלא הנך ג׳ אתרמוי אתרמי דאיתקבור לכבא ולא קנו מקומן או דלמא כיון דג׳ הן מחזקינן ליה בשכונת קברות ואסור לפנותן: **אמר רב מנשיא אמר רב ה״ז שכונת קברות מ״ט אמר ר״ל עילא מצאו וטיהרו אם א״י.** אלא של מתים מצאו דמתרגמינן (בראשית ג) אלא עילא: **ועיברו אם א״י.** כלומר אע״פ [11]שאין כאן אלא הללו ג׳ קברים אמרינן זו היא שכונת קברות של עיר ושאר שביבות העיר טהור [12]: ה״ג **ספק טמא ר׳ יהושע אומר ביהה.**

מתני׳ כז׳ **דרכים בודקים הזב עד שלא נזקק לטומאה.** עד שלא ראה ג׳ ראיות: **באכילה ובשתיה.** מחמת רוב אכילה ושתיה. [2]הדרכים האמורים כאן מביאים האדם לידי זיבה: **ובמראה.** שראה שד או ד״א [3]ונפחד מחמתו והוי אונס ואמר מר (נדה דף לה.) מבשרו [4] ולא מחמת אונסו: **משנזקק לזיבה.** שכבר ראה [5]ראיה שוב אין בודקין אותו: **שרגלים לדבר.** שלא [6]בא מחמת אונסו אלא מחמת זיבה ממש: **אונסו וספיקו ושכבת זרעו.** הכל טמאים מחמת זיבה דאי אפשר להם בלא נאנחותי זיבה: **ורבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר.** שלא [7]בא מחמת הכאה הואיל ומתחילה היקל ממה שהיה: **גמ׳ מנה״מ.** דמשנזקק לטומאת זיבה שוב אין בודקין אותו: **א״ר נתן אמר קרא והזב את זובו.** לזכר ולנקבה אחר שאמר הכתוב שתי זיבות זב זובו הקיש הכתוב זכר לנקבה לראיה שלישית לומר לך מה נקבה דלא כמיב בה מבשרה ואפילו מאונסה הויא [8]טמאה אף זכר כיון שראה ב׳ פעמים משנזקק לטומאת ז׳ אפי׳ ראה את השלישית באונס כיון דחזא ב׳ פעמים שלא באונס [9]הוי טמא ומייתי קרבן: **ר״א אומר בשלישית בודקין אותו.** מפני הקרבן שאם ראה [10] ב׳ ראיות מחמת זיבה ואת השלישית באונס אינו מביא קרבן: **ברביעית אין בודקין אותו.** כלומר [11]כיון שראה שלא שלא באונס וראה את הרביעית בתוך ימי ספרו ואפי׳ אם היא באונס אין בודקין אותו אם מחמת אונסו היא אלא [12]סותרין את הכל כדמפרש במסכת נדה בפ׳ בנות כותים (דף לה.): **ר״א דריש אתים.** הזב חדא את תרתי זובו תלתא וברביעית איתקש לנקיבה דמטמאה אפי׳ באונס: לא

אונסו, והאשה באונס נמי מטמאה, כלומר בפרק בנות כותים (נדה לו.) כשהוא אומר כי חוזר זב בהי הלא אונס אמור (קדושין ג׳). ואמדוהו למיתה. בית דין. אבל אמדוהו מחילה נמיים אפילו לרבנן פטור (סנהדרין עח.). **והקל ממה שהיה.** ומחזו ואמדוהו לחיים (שם). **שרגלים לדבר.** שלא מת מחמת מכה זו שהרי היקל (שם). **באתים קמיפלגי.** ומחזו את זובו לזכר ולנקבה (נדה לה.).

לא תימא. דהתי ספיקו דאמר שמטמא דקא בעי למימר ספק חזא ספק לא חזא דמש"ה לא מוקמינן עליה טומאה לא לענין חיוב קרבן ולא לענין סתירה אם כבר התחיל למנות ימי ספרו דלכתיב[2] וספר לו שבעת ימים לטהרתו אלא ודאי חזא ומיהו ספק מחמת שכבת זרע: **מי גרע.** שכבת זרע דזב משכבת זרע דטהור דטמא במגע כדאמר מר (נדה דף מג.:) [1]ואיש אשר תצא ממנו שכבת זרע (ויקרא כב) לו לרבות את הנוגע: **אלא אמר רב אדא בר אהבה.** מאי הא דקאמר דשכבת זרעו טמא לומר שאין תולין בה דלאחר שנזקק לטומאה אם רואה אין לו אותה זיבה כקרי כי ההיא דתנן במס' זבין (פ"ב מ"ג) הרואה קרי אינו מטמא בזיבה כל מעת לעת: **סבר רב פפא קמיה דרבא למימר.** היינו טעמא דאין תולין את הזיבה בשכבת זרע דאמרינן מידי חולשא שנתלש מזיבה לאשוה[3] שכבר נזקק לטומאה זיבה חזא נמי להך זיבה ולא מחמת קרי אבל היכא דלא נזקק לטומאה ורואה קרי היינו טעמא דתולין את הזיבה בקרי ואינו מטמא כל מעת לעת משום דלאו ע"י חולשא הוא דחזא דהא אכתי לא נזקק לזיבה: **א"ל רבא והא תנן.** במס' זבין[1] עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מיד ותני עלה בברייתא[2] (עובד כוכבים שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מיד) בד"א בזמן שנתגייר מהול והא הכא דליכא חולשא ואפ"ה לא תלינן את הזיבה בקרי והוי טמא מיד א"ל כיון דמקבל עליו עול מצות אין לך חולי גדול מזה. ולא חולי ממש קאמר דאי חולי ממש לא הוי מטמא בזיבה שזו אחד[3] מז' דרכים שבודקין בהן את הזב שאינו במשנתינו אלא מחמת חולשא[4] בעלמא הוא דחזא שכן זיבה שאה מבשר מת ולא מחמת קרי: **אלא תנאי היא.** אדלעיל קאי דהא דתמינן לעיל מאן שמעת ליה דקאמר שכבת זרעו מטמא במשא רבי יהושע היא ואמר עלה ואפי' רבי יהושע לא אמר אלא מחמת זיבה איכא תנאי אחריני דאמרי[5] דליכא טעמא משום ליחלוחי זיבה אלא שכן גזירת הכתוב דתניא שכבת זרע של זב מטמא[6] מעת לעת לאחר שראה זיבה[7] מטמא במשא: **ר' יוסי אומר יומו.** בלבד שראה בו זיבה אם ראה קרי תולין את הקרי בזיבה ומטמא במשא אותו היום בלבד אבל מכאן ולהבא לא ולאו משום דסבירא ליה דאי אפשר בלא ליחלוחי זיבה אלא שכן גזירת הכתוב. [8]וכי האי דשמואל קמיפלגי דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה ורחץ במים את כל בשרו[9] אלמא **מדשני**[10] בדיבוריה ש"מ דבטומאת קרי קאמר: [11]**מ"ד כל מעת לעת.** מטמא שכבת זרע של זב דדייק מלפנות ערב דמשמע ב' ערבים לפנות חד ערב משמע דכתיב כי פנה היום (ירמיה ו) והאי דכתיב ערב היינו נמי ערב אחרינא והוי משמע[12] [13]דכתיב ביה מערב ועד ערב לומר לך מערב ועד ערב מטמא שכבת זרע של זב במשא דה"נ תניא לה בספיפרא[14] והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שהקרי פוטר בזיבה מעת לעת: **ואידך דייק ממקרה לילה.** דמשמע עד לילה מטמא במשא כי זיבה דהיינו יומו: **אורחיה דקרי דאתיא בלילא.** כשמהרהר על[15] מבשר ודבר הכתוב בהווה: **מתני' דדברי רבי נהוראי.** דברי רבי נהוראי: **מה מורה האמורה בשמשון נזיר.** דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן (שופטים יג): גמ'

אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא ספק מחמת שכבת זרע ספק מחמת ראייה כיון שנזקק לטומאה ספיקו טמא: שכבת זרעו טמאה: למאי אילימא למגע מי גרע משכבת זרע דטהור אלא זרעו של זב מטמא במשא מאן שמעת להא דאמר שכבת זרע של זב מטמא במשא אילימא האי תנא דתניא[6] רבי אליעזר אומר שכבת זרעו של זב אינו מטמא במשא ורבי יהושע אומר [7]מטמא במשא לפי[8] שאי אפשר לה בלא ציחצוחי זיבה אפי' רבי יהושע לא אמר אלא משום ציחצוחי זיבה אבל בעיניה לא אמר אלא אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה סבר רב פפא קמיה דרבא למימר איידי חולשא הוא דחזי א"ל רבא[9] והתנן[10] גר שנתגייר מטמא מיד בזיבה א"ל אין לך חולי גדול מזה אלא תנאי היא דתניא שכבת זרע של זב מטמא במשא כל מעת לעת ור' יוסי אומר יומו במאי קמיפלגי בדשמואל דשמואל רמי א[11] כתיב [1]כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וכתיב לפנות ערב ירחץ במים מ"ד מעת לעת דייק מלפנות ערב ואידך דייק מקרה לילה ומ"ד מלפנות ערב הכתיב מקרה לילה א"ל אורחא דקרי למתיא בליליא: **מתני'** [2]נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי שנא' [3]ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון [4]ומורה ונאמר בשמואל ומורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר א"ר יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם א"ל רבי נהוראי והלא כבר נאמר [5]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני שכבר היה עליו מורא של בשר ודם: **גמ'** [6]א"ל רב לחייא בריה

חטוף

דטעמא דקרי פוטר בזיבה הכא אחריו משום חולשא גבי גר נמי נימא הכי דאין לך חולי גדול מזה כי היכי דבדקינן אותו לפטור בקרי[4] דמה לי קרי שראה כשהוא עובד כוכבים מה לי שראה כשהוא ישראל: **אלא תנאי [היא]** כלומר דרב אדא ורב פפא ליתא דודאי טעמא דקרי לאו משום חולשא אלא משום גזירת הכתוב דדרשינן בספרי והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שהקרי פוטר זיבה[5] כל מעת לעת ולכך ל"ש נזקק ול"ש לא נזקק אמרי' דקרי פוטר זיבה הבאה אחריו מעת לעת ושכבת זרע דמתני' לאו בזיבה אירי כדאמר רב אדא בר אהבה אלא כדאמר מעיקרא למשא והיי[6] תנאי[7] של זב דאמרי דקרי של זב מטמא במשא[7] מעת לעת כלומר כשראה קרי תוך מעת לעת שראה בזיבה: **רבי יוסי אומר כו'.** וא"ת ולייתי מתני' דמסכת כלים (פ"ח מ"ג) למעלה מהם רוקו של זב ושכבת זרעו שמטמא במשא ובפרק כילד הרגל (ב"ק דף כה.) מייתי לה [ו"י"ל] שרגלים לדבר דמתני' מייתי[8] דוקא שכבת זרע שראה סמוך לזיבות (והתם בעי לאתויי שיטתא[9] דמשא כל ז'): **במאי** קמיפלגי בדשמואל דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור. שהוא זב מקרה לילה כלומר שאם ראה קרי תוך ג'(היום)[10] אחר שראה הזיבה[11] מ"טמא משום לקרי: וכתיב לפנות ערב. אף[12] אחר שפנה הערב[13] והיינו עד מעת לעת וכדדרשינן נמי בספרי כדפרישי' לעיל דמשמע מעת לעת: מ"ד מעת לעת דייק מלפנות ערב ומ"ד יומו דייק מלילה ואידך הא דכתיב לילה משום דאורחיה דקרי למיתיא בלילה. ונראה לומר דאידך דורש [14]לפנות ערב כדדרשינן בספרי דקרי פוטר בזיבה הבאה אחריו לעיל דמשמע מעת לעת: **מה** מורה האמור בשמשון נזיר. דכתיב נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן

חטוף

אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא ספק מחמת שרע[1] **ספק מחמת ראיה וכיון דנזקק לטומאה ספיקו טמא.** פר"י כדאמרינן בפ' המפלת (נדה דף כב.) זיבה דפתיכא ביה שכבת זרע לא סתרה אלא זיבה אחת יום אחד זיבה אלא פתיכא ביה שכבת זרע סתרה שבעה ורבא מייתי כגון שבדק עצמו ומצא שכבת זרע וגם זיבה על הבגד ולא נודע אם בלה הזיבה לבדה והשכבת זרע לבד ויסתור שבע או פתן בה זיבה שבלו יחד ולא יסתור רק יום אחד:

ושכבת זרע למאי אילימא למגע. דמשנזקק לטומאה יטמא לשכבת[2] זרע במגע פשיטא מי גרע משכבת זרע דטהור בעלמא ואפי' לא נזקק נמי אלא למשא דשכבת זרע דטהור בעלמא אינו מטמא במשא ומשנזקק לטומאה מטמא במשא:

אילימא האי תנא דתניא כו' **אפילו רבי יהושע לא קאמר אלא בצחצוחי זיבה אבל בעיניה לא.** ושכבת זרע דמתני' משמע דאף בעיניה: אלא אמר רב אדא בר אהבה לומר דמתני' דלא תלינן בזיבה הבאה אחריה: **סבר רב פפא** קמיה דרבא **למימר איידי חולשא הוא דחזא.** כלומר להכי אחריו דקרי פוטר זיבה הבאה אחריו כל מעת לעת דאיכא לאיתויי לאשוה[3] מן השכבת זרע הוא דחזא וקרי כאן מבשרו ולא מחמת אוכלו אבל משנזקק לטומאה אוכל לא פוטר והיינו נמי טעמא דרב אדא בר אהבה: **אמר** ליה רבא [והא תנן] גר שנתגייר מטמא בזיבה [מיד]. ה"ג ואמאי הא אין לך חולי גדול מזה פר"י גר שראה קרי קודם שנתגייר ונתגייר וראה זיבה מטמא בזיבה ולא תפטור קרי את הזיבה ואם כדברי רב אדא ורב פפא נימא הכי דאין לך חולי גדול מזה כי היכי דבדקינן אותו לפטור בקרי[4] דמה לי קרי שראה כשהוא עובד כוכבים מה לי שראה כשהוא ישראל: **אלא תנאי [היא]** כלומר דרב אדא ורב פפא ליתא דודאי טעמא דקרי לאו משום חולשא אלא משום גזירת הכתוב דדרשינן בספרי והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שהקרי פוטר זיבה[5] כל מעת לעת ולכך ל"ש נזקק ול"ש לא נזקק אמרי' דקרי פוטר זיבה הבאה אחריו מעת לעת ושכבת זרע דמתני' לאו בזיבה אירי כדאמר רב אדא בר אהבה אלא כדאמר מעיקרא למשא והיי[6] תנאי[7] של זב דאמרי דקרי של זב מטמא במשא[7] מעת לעת כלומר כשראה קרי תוך מעת לעת שראה בזיבה: **רבי יוסי אומר כו'.** וא"ת ולייתי מתני' דמסכת כלים (פ"ח מ"ג) למעלה מהם רוקו של זב ושכבת זרעו שמטמא במשא ובפרק כילד הרגל (ב"ק דף כה.) מייתי לה [ו"י"ל] שרגלים לדבר דמתני' מייתי[8] דוקא שכבת זרע שראה סמוך לזיבות (והתם בעי לאתויי שיטתא[9] דמשא כל ז'): **במאי** קמיפלגי בדשמואל דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור. שהוא זב מקרה לילה כלומר שאם ראה קרי תוך ג'(היום)[10] אחר שראה הזיבה[11] מ"טמא משום לקרי: וכתיב לפנות ערב. אף[12] אחר שפנה הערב[13] והיינו עד מעת לעת וכדדרשינן נמי בספרי כדפרישי' לעיל דמשמע מעת לעת: מ"ד מעת לעת דייק מלפנות ערב ומ"ד יומו דייק מלילה ואידך הא דכתיב לילה משום דאורחיה דקרי למיתיא בלילה. ונראה לומר דאידך דורש [14]לפנות ערב דטעמא דקרי פוטר בזיבה הבאה אחריו משום חולשא איכא בגר אדרבה טפי חולשא איכא בגר שהכניס עצמו לדאגת

---

[1] ל"ל דאין מאכילין אותו לא תגב"י ולא גב"ס: כמשתה. כרינוי שתיה וכו'.

---

[1] ל"ל שכבת זרע. [2] ל"ל שמתרוקן. [3] ל"ל שמתרוקן. [4] ל"ל וכי היכי דבדקינן אותו בכל הי' דרכים כן ל"ריכן לבדוק אותו לפטור בקרי כו'. [5] ל"ל וזיבה הבא אחריו. [6] ל"ל ותנאי תנאי דאמרי דקרי כו'. [7] כלן הס"ד ומה"ד דתניא שכבת זרע של זב מטמא במשא כל מעת לעת כו'. [8] ל"ל משמע. [9] ל"ל מאן דמטמא. וכ"ש ליתא כל מה שבסוגריים. [10] ל"ל לילה. [11] ל"ל מגריס הזיבה טומאת משא לקרי. [12] ל"ל דמשמע אף. [13] ל"ל הערב של יום הזיבה.

תורה אור השלם

1. כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֶה לָיְלָה וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
דברים כג יא
2. וְהַדֹּר בָּדֶר וְתֹאמַר יִי צְבָאוֹת אִם רָאֹה תִרְאֶה בְּעֲנִי אַמָּתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וּנְתַתִּיו לְיֵי כָּל יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ:
שמואל א א יא
3. כִּי הִנֵּךְ הָרָה וִילֶדֶת בֵּן וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ כִּי נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:
שופטים יג ה
4. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וְהָרָגַנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיְיָ בָּאתִי:
שמואל א טז ב

הגהות התוספות

1. ל"ל שכבת זרע. 2. ל"ל הסמכת. 3. ל"ל שמתרוקן. 4. ל"ל וכי היכי דבדקינן אותו בכל הי' דרכים כן ל"ריכן לבדוק אותו לפטור בקרי כו'. 5. ל"ל וזיבה הבא אחריו. 6. ל"ל ותנאי תנאי דאמרי דקרי כו'. 7. כלן הס"ד ומה"ד דתניא שכבת זרע של זב מטמא במשא כל מעת לעת כו'. 8. ל"ל משמע. 9. ל"ל מאן דמטמא. וכ"ש ליתא כל מה שבסוגריים. 10. ל"ל לילה. 11. ל"ל מגריס הזיבה טומאת משא לקרי. 12. ל"ל דמשמע אף. 13. ל"ל הערב של יום הזיבה.

פי' הרא"ש (המשך)

לקרבן וכן הרביעית סותרת אפי' באונס: שפקו ושכבת זרעו. מפרש בגמ' שרגלים לדבר שלא באתה הראיה מחמת האונס כיון שכבר נעשה זב: מה"מ דבשלישית אין בודקין אותו: דאמר קרא והזב את זובו לזכר ולנקבה הזב הדא זובו תרי לזכר עד כאן יש לו דין זכר שאינו מטמא באונס מכאן ואילך ולנקבה יש לו דין נקבה ומטמא באונס כדאיתא [בפ' בנות כותים כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור ומה אני מקיים דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד: והא דתניא ר"א אומר בשלישית בודקין אותו. ובראיית אונס אינו נעשה זב לקרבן. ברביעית אין בודקין אותו וסותרת אפי' באונס כמאי קמיפלגי. ר"א דורש את וג' ראיות יש דין זכר: אמר רבא לא תימא ספק חזא ספק לא חזא דהא ודאי לא מטמאי. אלא ודאי ס' מחמת ש"ד ס' מחמת ראיה כגון שבדק בעד ומצא עליו זיבה וקרי ואינו יודע אם ראה כל אחד בפני עצמו ופוטר ז' או אם ראה שתיהם בבת אחת ואינו סותר אלא יומו כדאיתא פ' המפלת זיבה דפתיכא ביה שכבת זרע לא סתרה אלא יומא. ר"מ ספק מחמת ש"ז פירוש ספק אם ראה ש"ז תחילה וטיפת זיבה הבאה אח"כ אינה טמאה כדתנן פ"ב דמס' זבים הרואה קרי אינו טמא בזיבה מעת לעת ספק אם טיפת זיבה יצאת תחילה ועד שלא נזקק הקרי מטהר הזיבה משום דהוי אונס שניזדעזעו איבריו ונתרוקן גופו ונחלש והוי כחולי: משנזקק לטומאה אפי' אונס נטמא. וק' לפי זה מאי קאמר מחמת (ספק) ש"ז אפי' ודאי מחמת ש"ז טמא. ועוד לרב אדא בר אהבה דמפרש שכבת זרעו לענין שאין תולין היינו ספקו: מי גרע מש"ז דטהור דמטמא במגע ואפי' ר' יהושע לא קאמר אלא משום צחצוחי זיבה אבל בעינא לא ומתני' קתני דש"ז מטמא במשא מטעם ש"ז ולא משום זיבה ואפי' איכא בלא צחצוחי זיבה: אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה. פי' אם ראה זיבה אחר קרי אין תולין שמחמת הקרי בא הזיבה והא דתנן דקרי מטהר הזיבה מעת לעת משום דמחמת חולשא דקרי חדי. ולכך משנזקק לטומאה דמטמ' באונס טמא: א"ל רבא והתנן גר שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מעת לעת ר' יוסי אומר יומו: ובתוס' מוקי לה בנתגייר מהול דאי לאו הכי כל זמן שמצטער מחמת [המילה] אינו מטמא בזיבה: ה"ג ואין לך חולי גדול מזה. פירוש ואי אמרת דטעם דקרי מטהר בזיבה משום חולשא מה לי יו"ל גר אדרבה טפי חולשא איכא בגר שהכניס עצמו לדאגת

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ו מהל' מעמאי מקדש ומושב הלי"ד:
נג ב מיי' פ"ב מהל' ממזרים פסק"ה הל"ד:
נד ג מיי' פ"ג מהל' נזירות הלכ"ד:

תורה אור השלם

1. כִּי יִהְיֶה בְךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרֶה לָיְלָה וְיָצָא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה:
דברים כג יא
2. וְהַדֹּר בָּדֶר וְתֹאמַר יִי צְבָאוֹת אִם רָאֹה תִרְאֶה בְּעֲנִי אַמָּתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וּנְתַתִּיו לְיֵי כָּל יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ:
שמואל א א יא
3. כִּי הִנֵּךְ הָרָה וִילֶדֶת בֵּן וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ כִּי נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן הַבָּטֶן וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים:
שופטים יג ה
4. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וְהָרָגַנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיְיָ בָּאתִי:
שמואל א טז ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מ"ד כל מעת לעת וכו' והוי משמע כאילו כתיב ביה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' דשמואל רמי כתיב כי יהיה בך איש גו'. עי' שיטה מקובצת:

מוסף רש"י

שאי אפשר לה בלא צחצוחי זיבה. שאי אפשר לראות שכבת זרע הבאה מן הזב בלא טיפת צחצוחי זיבה (נדה כב.).

פי' הרא"ש

לה: עד שלא נזקק לטומאה כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ראין ידוע באיזה מהם פשתה בין באיש א' בין בב' אנשים טהור. ואע"ג בודאי א' מהם טמא וכ"ש באיש א' בודאי אותו האיש שיש בו נגע טמא אפ"ה טהור: ובת"כ דדרש ליה מקרא וטמא אותו את הודאי הרא מטמא פי' נגע שהוא ודאי מטמא ולא קאי אגברא ואינו מטמא את הספק: משנזקק לטומא' ספקו טמא. כיצד ב' שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע בסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד שניהם טמאים עד שיחזורו לבהרת כגריס. ובת"כ דדרש ליה מקרא וטהר אותו את הודאי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק: מה"מ דספק נגעים להקל: הואיל ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה. מזה יש ללמוד דכל ספק מקלינין ביה לטהרו: אי הכי דמהאי קרא ילפת ליה. אפי' נזקק לטומאה נמי דגזרת הכתוב הוא: אלא כי אתמר דרב יהודה אהא אתמר והך קרא אתא לדרשא אחרינא והא דמיפלגי במתני' בין נזקק לטומאה ובין לא נזקק מקראי ליה כדפרי' במתני': אם בהרת קודמת לשער לשער לבן טמא. דכתיב והיא הפכה שער לבן דבעי' שהבהרת מהפכתו ללבן: ספק טמא ור' יהושע אומר כיתה. פי' טהור כמו והנה כתה הנגע: ודילמא כיתה וטמא כלומר מ"ש דר' יהושע דמטהר דילמא ראי להיות טמא והוי כמו מה"מ אלא שלשון נזיר משונה: בשבעה דרכים בודקים את הזב. שאם ראה מחמת אונס טהור דדרשי' מבשרו ולא מחמת אונסו. עד שלא נזקק לטומאה דהיינו כשרואה ראיה שניה שבה יגמור לטמא משכב ומושב אבל ראיה ראשונה מטמאה באונס טומאת ערב כדין בעל קרי כדדרשי' פ' בנות כותים זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז. ראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי ומצטרפי עם השניה אפי' היתה באונס: במאכל אם אכל דברים המביאים לידי זיבה כדפרש"ש קרא דיומא[1] ר"ג בש' בי"י בריבוי שתיה במשא כבד שנשא כמראה ראה אשה אפי' לא הרהר והרהור אפי' לא ראה ואם אירע לו א' מאלו הד' קודם שראה ראיה שניה שלא באונס: אין בודקין אותו ואף אם ראה שלישית באונס נעשה זב

---

[1] ל"ל דאין מאכילין אותו לא תגב"י ולא גב"ס: כמשתה. כרינוי שתיה וכו'.

עין משפט נר מצוה

נה א טוש"ע או"ח סי' רל"ח סעי' ד:
נו ב מיי' פ"ח מהל' ברכות הל"א:

הגהות הב"ח

(ח) גב' ירא שלום בניך אל תקרא בניך אלא וכו':

הגהות התוספות

1. ל"ל על שם.

פי' הרא"ש

המצות. אלא תנאי היא כלומר טעמא דקרי מטהר זיבה לאו משום חולשא אלא גזירת הכתוב היא ודוקא בישראל ולא בגר כמו שאפרש לקמן ושינוייא דרב אדא בר אהבה ליתא דאפי' משנזקק לטומאת קרי מטהר הזיבה וש"ז דמתני' (דאמר) [מפרש] לה רבא שמטמא במשא ולא כר' יהושע אלא כהני תנאי: כתיב איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה דמשמע אשר לא יהיה טהור בסתם כלומר שהוא טמא טומאה אחרת היוצא מגופו דומיא דקרי ומאי ניהו זיבה ומקרה משמע ש"ז שראה הקרי אחר הזיבה וכתיב לילה מיותר אלא ש"מ דלילה שאחר הזיבה יש לטיפת קרי דין זיבה ומטמא במשא. ות"ק דיי"ק מלפנות ערב דעד שיפנה היום דהיינו מעת לעת יש לה דין זיבה. ובספרי קתני והיה לפנות ערב מלמד שהקרי מטהר הזיבה מעת לעת. ודריש קרא גם למפרע דזיבה הבאה מעת לעת של קרי אין לה דין זיבה ולא דריש יומו ודוקא כישראל שקריו [טמא] אבל עובד כוכבים [שקריו] טהור אינו מטהר הזיבה. א"ל אוהחיה דקרי דמייתי בלילה ולא מייתר לדרשא. ומאן דאמר יומו סבר דלפנות ערב בשבול הערב שמש נקט דאפי' טבל מבע"י לא נטהר לגמרי עד לפנות ערב ורו"ש פירש במס' זבים דטעמא דקרי מטהר בזיבה משום חולשא וגר' שראה קרי ונתגייר אפי' ראה זיבה קודם שנתגייר מטמא בזיבה מיד משום דזיבות עובד כוכבים לא שמיה זיבה ומה שראה עתה [ה]יא ראיה ראשונה שלו ומטמא באונס ואם יראה ראיה שניה אחר מעת לעת נעשה זב. וא"א לקיים פירושו לפי סוגיא דשמעתא אלא משמע לומר לתלמודא דלישניה דמטמא בזיבה מיד משום דנעשה זב גמור מיד אם ראה ב' ראיות בתוך מעת לעת הלכך ליכא לפרושי משום חולשא אלא מגזירת הכתוב: מה מורה האמורה בשמשון נזיר דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער: אין כורה אלא של בשר ודם שלא תהא מורת ואימת בשר ודם עליו: חטוף כוס של ברכה וכן כל ברכות אל יקדמך אחר גוליירין וכו' וכן גמר הברכה היא עניית אמן: הדרן עלך מס' נזיר והדרן עלן מס' נזיר וסליקא וכו'

חטוף. מהר לברך שתהא זריז ונשכר: גוליירין מתגרין וגבורים מגלחין. הפרשים הנלחמים אחרי כן ושם נלחון המלחמה עלי הפרשים הגומרין:

אחד המברך ואחד העונה אמן. נוטל שכר אלא שממהרין למברך תחילה ליתן שכר ולהכי אמרינן ליה חטוף וברוך:

הדרן עלך הכותים אין להם נזירות וסליקא לה מסכת נזיר

[א]חטוף ובריך וכן א"ל רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף [ב]והתניא רבי יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך וא"ל רבי נהוראי השמים כך הוא תדע שהרי גוליירים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין תנאי היא [ג]דתניא [ד]אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך תחילה [ה]אמר רבי אלעזר א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [ו]וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך (ח) [ז]:

הדרן עלך הכותים אין להם נזירות
וסליקא לה מסכת נזיר

גמ' חטוף. חטוף כוס של ברכה וברך זימון שתהא [ח]מקייס לברך על הכוס ברכת [ט]זימון: **השמים כך הוא.** בשבועה על שם וירם ימינו אל השמים וישבע בחי העולם (דניאל יב) כך הוא שהעונה אמן גדול מן המברך: **ותדע.** שהוא כך: **שהרי גוליירין.** חלשין מתגרין במלחמה תחלה ואחר כך גבורים בחין ונוצחין אף כאן העונה אמן בא לאחר המברך ומגלח לומר שהעונה אמן משובח מן המברך: **תנאי היא.** דתיכא למ"ד [י]דעונה אמן משובח מן המברך ואית דאמר שהמברך משובח: **א' העונה ואחד המברך במשמע.** דקרא שנאמר (תהלים לד) גדלו לה' אתי ברכה ונרוממה שמו יחדיו אמן: **אלא שממהרין למברך תחילה.** ליתן [ז]שכר:

הדרן עלך הכותים אין להם
נזירות וסליקא לה מסכת נזיר

מסורת הש"ס

ח) ברכות נג., ב) ג"ז שם, ג) ברכות סד. יומות נכב: כריתות כח: תמיד לב:, ד) [ובברכות סד. איתא אל תקרי בניך אלא בונין],

תורה אור השלם

1. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרֹב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: ישעיהו נד יג

נוסחת הריב"ן

ח) מקדיש: ב) המזון: ג) (דעונה כו' ואית דאמר) ליתא בכ"י: ד) שכרו: יומס יהוה ה' מקדו ובלילה שיריה. והיינו אני יהודה ובני יוסף הולכים לאור תורה ונר מצוה ושם טוב והשאירות בכל הש"ס נהגה גם אחר הילדות והשחרות עד קצה ונם בשיבה דשנים ורעננים

נעקוק במכתב אלהים החרות בכל פרק ופרק נאמר הדרן עלך וכן עתה ביום ח' ד' בתשרי רע"ד בגמר פ' הכותים אין לה מזיות: אנוש יצדק ידכה וישוח. יזכה בעמל כמחכה יקו אור אל יחזיר שכינתו שוכן בציון על תוכן יבאר הוא הכן במסכת נזיר איש גר אנכי בארץ חמו"ע (כן כתוב בסוף הכ"י המפרש על מזיר).

מוסף רש"י

חטוף ובריך. כמוטיטין כוס של ברכה, הוי מחזר זיתנכו לך ומברך (ברכות נג:). במשמע. העונה והמברך במשמע קומי ברכו את ה' אלהיכם בס' עזלא (נחמיה ט) ואומר ויברכו שם בנוכך, והיא עניית אמן שבמקדש, במסכת תענית (עז:) מפרש קומו ברכו בתחלת ברכה, ויברכו שם בנוכך, בסוף עניית אמן שבמקדש אומר בשבמל"ו (ברכות נג:). שממהרין למברך. ליתן שכר (שם). הדרן עלך הכותים אין להם נזירות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*) הַדְרָן עֲלָךְ מִסֶּכֶת נָזִיר וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת נָזִיר וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת נָזִיר וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאַתֵּי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. **) חֲנִינָא בַּר פַּפָּא רָמִי בַּר פַּפָּא נַחְמָן בַּר פַּפָּא אַחָאי בַּר פַּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פַּפָּא רַפְרָם בַּר פַּפָּא רָכִישׁ בַּר פַּפָּא סוּרְחָב בַּר פַּפָּא אַדָּא בַּר פַּפָּא דָּרוּ בַּר פַּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וּלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדְבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אנו רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת נָזִיר כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ.

כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתְבָא פּוּלְחָנָא דִשְׁמַיָּא לַאֲתְרֵיהּ, וְיִמְלֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמֵם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל כָּל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מָאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג,

**) בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.